

Oświadczenia majątkowe

<https://oswiadczeniamajatkowe.cba.gov.pl/om/stan-prawny-oswiadczen-majatko/odpowiedzialnosc-karna/14279,Odpowiedzialnosc-karna.html>
15.01.2025, 23:35

Odpowiedzialność karna

Konsekwencje za podanie nieprawdy w oświadczeniu majątkowym

Obowiązujące przepisy prawne różnicują sankcje za podanie nieprawdy lub zatajenie prawdy w oświadczeniu majątkowym, lub nie regulują tej kwestii wcale. Wyróżnia się dwa przepisy karne w tym zakresie.

Osoby zobligowane do składania oświadczeń o stanie majątkowym na podstawie ustawy antykorupcyjnej, zgodnie z art. 14 ww. ustawy, oraz funkcjonariusze Straży Granicznej, zgodnie z art. 147b ustawy o Straży Granicznej, za podanie nieprawdy w oświadczeniu, podlegają karze pozbawienia wolności do lat 5. W wypadku mniejszej wagi, podlegają grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Natomiast osoby zobligowane do składania oświadczeń o stanie majątkowym na podstawie ustaw: o wykonywaniu mandatu posła i senatora, ustaw samorządowych, o uposażeniu posłów do Parlamentu Europejskiego wybranych w Rzeczypospolitej Polskiej, Prawo o ustroju sądów powszechnych, Prawo o prokuraturze oraz Prawo o ustroju sądów wojskowych, za podanie nieprawdy lub zatajenie prawdy w oświadczeniu o stanie majątkowym, podlegają odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 Kodeksu karnego. Zgodnie z ww. przepisem: „Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

Tylko nieliczne regulacje prawne, obligujące poszczególne grupy zawodowe do składania oświadczeń majątkowych, wskazują dodatkowo sankcje dyscyplinarne za podanie w nim nieprawdy. Wyłącznie ustawa o CBA ściśle wskazuje, jakie konsekwencje służbowe ponoszą funkcjonariusze za podanie nieprawdy w oświadczeniu majątkowym. Zgodnie z art. 64 ustawy o CBA, funkcjonariusza zwalnia się ze służby w przypadku podania nieprawdy w oświadczeniu majątkowym, stwierdzonego w drodze postępowania dyscyplinarnego. Odpowiedzialności dyscyplinarnej za podanie nieprawdy w oświadczeniu podlegają także funkcjonariusze

Policji i Państwowej Straży Pożarnej, jednakże w ustawach regulujących składanie przez nich oświadczeń majątkowych, nie wskazano jednoznacznej sankcji za podanie nieprawdy w oświadczeniach o stanie majątkowym. Należy podkreślić, że funkcjonariusze Policji i Państwowej Straży Pożarnej, za podanie nieprawdy w oświadczeniach, poza odpowiedzialnością dyscyplinarną, nie ponoszą odpowiedzialności karnej.

W części regulacji prawnych, obligujących osoby pełniące funkcje publiczne do składania oświadczeń majątkowych, nie przewidziano żadnych sankcji za podanie nieprawdy lub zatajenie prawdy w oświadczeniu o stanie majątkowym. Ustawy o: pracownikach samorządowych, Krajowej Administracji Skarbowej, obronie ojczyzny, w ogóle nie regulują kwestii konsekwencji za podanie nieprawdy w oświadczeniu majątkowym.

Konsekwencje niezłożenia w terminie oświadczenia majątkowego

Ustawy wprowadzające obowiązek składania oświadczeń majątkowych w wieloraki sposób kształtują zasady odpowiedzialności za ich niezłożenie lub nieterminowe złożenie.

W ustawie antykorupcyjnej sankcja za niezłożenie oświadczenia została wyrażona w art. 13. Przepis ten został sformułowany w sposób bardzo lakoniczny: „Niezłożenie oświadczenia, o którym mowa w art. 8 ust. 1 lub w art. 10 ust. 1, albo podanie w nim nieprawdy powoduje odpowiedzialność służbową”. Ustawodawca nie sprecyzował, czy sankcja obejmuje również przypadek złożenia oświadczenia po terminie i nie powiązał sankcji z działaniem umyślnym osoby zobowiązanej, nie skonkretyzował również zakresu odpowiedzialności służbowej. Konsekwencją takiego stanu rzeczy może być niejednolite traktowanie osób zobowiązanych do składania oświadczeń majątkowych, w przypadku ich niezłożenia lub nieterminowego złożenia. Sankcja z art. 13 dotyczy m.in. osób określonych przez treść art. 10 ust. 1, wyznaczonych przez zakres podmiotowy ustawy antykorupcyjnej w jej art. 1 i art. 2 pkt 1-2a, 3-5 i 7-11, tj. z wyłączeniem osób, których odpowiedzialność wynika z treści opisanych niżej ustaw samorządowych.

Art. 35 ust. 8 ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora wskazuje z kolei, że niezłożenie oświadczenia majątkowego powoduje odpowiedzialność regulaminową oraz utratę prawa do uposażenia do czasu złożenia oświadczenia. Sankcje za niezłożenie oświadczenia majątkowego przybierają w tym przypadku postać dwojaką:

odpowiedzialność regulaminowa

Regulamin Sejmu RP [przyjęty uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. (M.P. z 2022 r. poz. 990, ze zm.)] w art. 144 wskazuje Komisję Etyki Poselskiej jako rozpatrującą sprawy wynikające z majątkowych oświadczeń poselskich. Na podstawie art. 146 i art. 147 Regulaminu Sejmu Komisja Etyki Poselskiej może wezwać posła do wyjaśnienia wątpliwości powstałych w toku postępowania. Komisja, po rozpatrzeniu sprawy i stwierdzeniu naruszenia przez posła „Zasad Etyki Poselskiej” [uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 1998 r. (M.P. z 1998 r. Nr 24, poz. 32, z późn. zm.), może w drodze uchwały:

- zwrócić posłowi uwagę,
- udzielić posłowi upomnienia,
- udzielić posłowi nagany.

Uchwały Komisji podaje się do wiadomości publicznej. Poseł może jednak skorzystać ze środków przewidzianych w art. 132 ust. 1 Regulaminu Sejmu. Wniesienie przez posła odwołania wstrzymuje podanie treści do wiadomości publicznej.

Regulamin Senatu RP [uchwałą Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 listopada 1990 r. (M.P. z 2024 r. poz. 10, z późn. zm.)] w art. 24 przewiduje, że sprawy senatorów, którym zarzuca się naruszenie lub niedopełnienie obowiązków określonych w art. 33-35a ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora, rozpatruje Prezydium Senatu - po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej, Etyki i Spraw Senatorskich. Prezydium Senatu - po rozpatrzeniu sprawy, może w drodze uchwały:

- zwrócić senatorowi uwagę i zobowiązać go do właściwego postępowania,
- udzielić senatorowi upomnienia,
- udzielić senatorowi nagany.

Uchwałę, o której mowa wyżej, Prezydium Senatu podaje do wiadomości Senatu. Od uchwały Prezydium Senatu senatorowi przysługuje odwołanie do Senatu w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia. Senat rozpatruje odwołanie, wysłuchując przedstawiciela Prezydium Senatu i zainteresowanego senatora, na jego wniosek. Nad odwołaniem nie przeprowadza się dyskusji. Senat, po rozpatrzeniu odwołania, może w drodze uchwały uchylić uchwałę Prezydium Senatu lub utrzymać ją w mocy.

- sankcje materialne (utrata prawa do uposażenia do czasu złożenia oświadczenia)

W piśmiennictwie dominuje teza, że utrata prawa do wynagrodzenia za okres od upływu terminu ustawowego do chwili złożenia oświadczenia, ma charakter ostateczny, zaś fakt złożenia oświadczenia (po terminie) nie może być podstawą do przywrócenia prawa do utraconej części uposażenia.

Zakres sankcji za niezłożenie oświadczenia majątkowego w terminie wyznaczonym ustawowo w ustawach samorządowych regulują przepisy: art. 24k ustawy o samorządzie gminnym, art. 25f ustawy o samorządzie powiatowym oraz art. 27f ustawy o samorządzie województwa. Sankcje te są zróżnicowane w zależności od kategorii podmiotów zobowiązanych.

1. niezłożenie oświadczenia majątkowego mimo upływu dodatkowego terminu (14 dni) przez:

radnego, zarówno gminy, powiatu, jak i województwa - powoduje wygaśnięcie mandatu w trybie art. 383 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2408, ze zm.);

wójta (burmistrza, prezydenta miasta) - powoduje wygaśnięcie mandatu w trybie art. 492 Kodeksu wyborczego;

zastępcę wójta (członka zarządu powiatu/województwa), sekretarza gminy (powiatu/województwa), skarbnika gminy (powiatu/województwa), kierownika jednostki organizacyjnej gminy (powiatu), kierownika wojewódzkiej samorządowej jednostki organizacyjnej, osobę zarządzającą i członka organu zarządzającego gminną (powiatową/wojewódzką) osobą prawną oraz osobę wydającą decyzje administracyjne w imieniu wójta (starosty/marszałka województwa) - powoduje utratę ich wynagrodzenia za okres od dnia, w którym powinno być złożone oświadczenie do dnia złożenia oświadczenia.

2. niezłożenie w terminie oświadczenia majątkowego przez członka zarządu powiatu (województwa) czy skarbnika gminy (powiatu/województwa), rada gminy (powiatu/sejmik województwa) powoduje odwołanie takiej osoby, w drodze uchwały, najpóźniej po upływie 30 dni od dnia, w którym upłynął termin do złożenia oświadczenia.
3. niezłożenie w terminie oświadczenia majątkowego przez sekretarza gminy (powiatu/województwa), zastępcę wójta, kierownika jednostki organizacyjnej gminy (powiatu), kierownika wojewódzkiej samorządowej jednostki organizacyjnej, osobę zarządzającą i członka organu zarządzającego gminną (powiatową/wojewódzką) osobą prawną oraz osobę wydającą decyzje administracyjne w imieniu wójta (starosty/marszałka województwa) - powoduje, że właściwy organ odwołuje ich albo rozwiązuje z nimi umowę o pracę najpóźniej po upływie 30 dni od dnia, w którym upłynął termin do złożenia oświadczenia.

Odwołanie i rozwiązanie umowy o pracę w trybie opisanym wyżej jest równoznaczne z rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465, ze zm.), tj. z winy pracownika, w wyniku ciężkiego naruszenia przez pracownika podstawowych

obowiązków pracowniczych.

Odmienne stanowisko, wobec jednoznacznej restrykcyjności przepisów ustaw samorządowych w zakresie rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 Kodeksu pracy, można odnaleźć m.in. w linii orzeczniczej sądów (także Sądu Najwyższego^[1]), kwestionującej automatyzm zastosowania art. 52 § 1 pkt 1 Kodeksu pracy oraz wskazującej na konieczność zbadania stopnia zawinienia pracownika w przypadku niezłożenia oświadczenia majątkowego w terminie ustawowym.

Inne ustawy

Ustawa o uposażeniu posłów do Parlamentu Europejskiego wybranych w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 3a ust. 8) - sankcją za niezłożenie oświadczenia majątkowego jest utrata prawa do uposażenia, do czasu złożenia oświadczenia.

Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (art. 64 ust. 2 pkt. 6) - funkcjonariusza można zwolnić ze służby w przypadku niezłożenia w terminie oświadczenia majątkowego.

Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (art. 80a) - składanie oświadczeń majątkowych przez funkcjonariuszy odbywa się w trybie określonym przez przepisy ustawy antykorupcyjnej.

Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (art. 42) - funkcjonariusze SKW i SWW składają oświadczenia majątkowe tak jak funkcjonariusze ABW i AW, tj. w trybie określonym przez przepisy ustawy antykorupcyjnej.

Ustawa o Krajowej Administracji Skarbowej - problematykę składania oświadczeń majątkowych normuje art. 149, niezawierający regulacji dotyczących sankcji za niezłożenie lub nieterminowe złożenie oświadczenia majątkowego, jednakże ust. 7 tego artykułu nakazuje, w zakresie nieuregulowanym, stosowanie przepisów ustawy antykorupcyjnej.

Ustawa o Służbie Więziennej - podobnie jak w przypadku opisanej wyżej ustawy o KAS, art. 161 ust. 6 nakazuje, w zakresie nieuregulowanym, stosowanie przepisów ustawy antykorupcyjnej.

Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (art. 41a ust. 6) - w przypadku niezłożenia w terminie oświadczenia majątkowego organ nadzoru może nałożyć na członka zarządu karę pieniężną w wysokości do 10 000 zł.

Ponadto w polskim systemie prawnym funkcjonuje szereg ustaw niezawierających jakichkolwiek regulacji dotyczących niezłożenia lub nieterminowego złożenie

oświadczenia majątkowego:

ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych,
ustawa Prawo o ustroju sądów wojskowych,
ustawa Prawo o ustroju sądów administracyjnych,
ustawa o Sądzie Najwyższym,
ustawa o komornikach sądowych,
ustawa Prawo o prokuraturze,
ustawa o Policji,
ustawa o Straży Granicznej,
ustawa o Służbie Ochrony Państwa,
ustawa o Państwowej Straży Pożarnej,
ustawa o obronie Ojczyzny,
ustawa o pracownikach samorządowych,
ustawa o pracownikach urzędów państwowych.

Wskazane wyżej przykłady sankcji za niezłożenie lub nieterminowe złożenie oświadczeń majątkowych lub brak takich uregulowań, ukazują niejednolite i zmieniające się na przestrzeni lat podejście ustawodawcy do omawianego zagadnienia. Widoczne jest zróżnicowanie sankcji i zróżnicowane traktowanie osób zobowiązanych do składania oświadczeń.

Istotnym mankamentem opisanych ustaw jest brak sankcji za niezłożenie ostatniego oświadczenia majątkowego przez osobę zobowiązaną, w przypadku wygaśnięcia mandatu, odwołania z zajmowanej funkcji, czy rozwiązania umowy o pracę, a tym samym brak możliwości wyegzekwowania złożenia takiego oświadczenia.

-
1. Uchwała SN z dnia 5 kwietnia 2007 r. I PZP 4/07, wyrok SN z dnia 25 maja 2010 r. I PK 188/09.